

Самотній людський голос

«Я не знаю, про що розказувати... Про смерть чи про любов?
Чи воно одне й те саме... Про що?

...Ми недавно побралися. Ще ходили по вулиці й трималися за руки, навіть до магазину йдучи. Завжди вдвох. Я йому казала: «Я тебе люблю». Але я ще не знала, як я його любила. Не уявляла... Жили ми в гуртожитку пожежної частини, де він служив. На другому поверсі. І там ще три молоді сім'ї, на всіх — одна кухня. А внизу, на першому поверсі, стояли машини. Це була його служба. Завжди я в курсі: де він, що з ним? Серед ночі чую якийсь шум. Крики. Виглянула в вікно. Він мене побачив: «Позачиняй кватирки й лягай спати. На станції пожежа. Я скоро буду».

Самого вибуху я не бачила. Тільки полум'я. Усе ніби світилося, ціле небо... Високе полум'я. Кіптява. Жар страшний. А його все нема й нема. Кіптява від того, що бітум горів, дах на станції бітумом був заллятий. Ходили, згадував потім, як по смолі. Вогонь збивали, а він повз. Піднімався. Скидали ногами графіт, а він горів... Поїхали вони без брезентових костюмів, як були в самих сорочках, так і поїхали. Їх не передили, їх викликали на звичайну пожежу..

Четверта година... П'ята година... Шоста... О шостій ми з ним збиралися їхати до його батьків. Бараболю садити. Від міста Прип'ять до села Спериж'є, де жили його батьки, сорок кілометрів. Сіяти, орати... Любимі його роботи. Мати часто згадувала, як вони з батьком не хотіли його до міста відпускати, навіть хату нову поставили. Забрали в армію. Служив у Москві в пожежних військах, і як вернувся: тільки в пожарку! Нічого більш не признавав. (*Мовчить*).

Іноді наче чую його голос... Живий... Навіть фотографії так на мене не діють, як голос. Але він мене ніколи не кличе, навіть і вві сні... То я його кличу...

Сьома година... О сьомій годині мені переказали, що він у лікарні. Я побігла, а довкола лікарні вже стояла кільцем міліція, нікого не пускали. Самі машини швидкої допомоги

заїжджали. Міліціонери гукали: машини зашкадують, не підходьте. Не я сама, усі жінки прибігли, усі, в кого чоловіки тої ночі опинилися на станції. Я кинулася шукати свою знайому, вона лікаркою працювала в тій лікарні. Схопила її за халата, коли вона виходила з машини: «Пропусти мене!» — «Не можу. З ним погано. З ними всіма погано». Держу її: «Тільки глянути». «Добре,— каже,— тоді біжімо. На п'ятнадцять—двадцять хвилин». Побачила я його... Набряклий весь, запухлий... Очей не видко... «Молока треба. Багато молока! — сказала мені знайома.— Щоб вони випили хоч би по три літри». — «Не п'є ж він молока!» — «Тепер пітиме». Багато лікарів, медсестер, особливо санітарок із цеї лікарні за якийсь час захворіють... Помрутъ... Але ніхто тоді цього не знати.

О десятій рано помер оператор Шишенок... Він помер перший, першого дня... Ми дізналися, що під руїнами лишився другий — Валера Ходемчук. Так його й не дістали. Забетонували. Але ми ще не знали, що вони всі — перші.

Питаю: «Васюню, що робити?» — «Їдь звідси! Їдь! У тебе дитя буде». А я — в тяжі. Та як я його кину? Просить: «Тікай! Рятуй дитину!» — «Перше я тобі мушу молока принести, а там вирішимо».

Прибігає моя подруга Таня Кібенок. Її чоловік у цій сім'ї палаті... З нею батько її, на машині. Сідаємо ми, їдемо до найближчого села по молоко, десь за три кілометри за містом... Купуємо багато трьохлітрових банок із молоком, шість — щоб на всіх стало... Але від молока вони страшно блювали... Весь час мліли, їм ставили капельниці. Лікарі правили своєї, наче вони потруїлися газами, ніхто не казав про радіацію. А місто заповнила воєнна техніка, попerekривали всі дороги... Усюди солдати. Електрички перестали ходити, поїзди. Мили вулиці якимсь білим порошком... Я бідкалася, як же мені завтра до села добрatisя, щоб купити йому парного молока? Ніхто не казав про радіацію... Тільки воєнні ходили в респіраторах... Городяни несли хліб із магазинів, відкриті кульочки з цукерками... Тістечка лежали на ятках... Звичайне життя. Тільки... Мили вулиці якимсь порошком...

Увечері до лікарні не впустили. Море людей кругом... Я стояла проти його вікна, він підійшов і щось до мене

кричав. Так розплачливо! У юрбі хтось розчув: їх уночі везуть до Москви. Жінки всі позбивалися в одну купу. Вирішили: поїдемо з ними. Пустіть нас до наших чоловіків! Не маєте права! Билися, дерлись. Солдати, а вже стояв ланцюг у два ряди, нас відпихали. Тоді вийшов лікар і потвердив, що вони летять літаком до Москви, але треба, щоб ми принесли їм одежду,— та, в якій вони були на станції, згоріла. Автобуси вже не ходили, і ми бігом через усе місто. Прибігли з сумками, а літак уже полетів... Нас спеціально одурили — щоб ми не кричали, не плакали...

Ніч... По один бік вулиці автобуси, сотні автобусів (уже готували місто до евакуації), а по другий бік — сотні пожежних машин. Пригнали з усіх усюд. Уся вулиця в білім шумовинні... Ми по ньому йдемо. Кленемо й плачемо...

По радіо оголосили, що, може статися, місто евакують на три-п'ять день, то візьміть із собою теплу одежду й спортивні костюми, будете жити в лісах. У палатках. Люди навіть зраділи: поїдемо на природу! Зустрінемо там Перше травня. Незвично. Готували в дорогу шашлики, купували вино. Брали з собою гітари, магнітофони. Улюблені травневі свята! Плакали тільки ті, чиї чоловіки потерпіли.

Не пам'ятаю дороги. Ніби опритомніла, коли вгледіла його матір: «Мамо, Вася в Москві! Повезли спеціальним літаком!» Але ми досадили город — картоплю, капусту (а через тиждень село евакують!). Хто знав? Хто тоді що знав? Надвечір у мене блювота почалася. Я — на шостому місяці вагітності. Мені так погано... Вночі сниться, наче він мене кличе, поки був живий, усе кликав мене вві сні: «Люся! Люсінька!» А як умер, ні разу не покликав... Ні разу... (*Плаче*). Встаю я рано з думкою, що поїду до Москви сама... «Куди тобі такій?» — плаче мати. Зібрали в дорогу й батька: «Хай довезе тебе». Він зняв із книжки гроші, які в них були. Всі, що були.

Дороги не пам'ятаю... Дорога знов із пам'яті випала... У Москві в першого міліціонера спитали, в якій лікарні лежать чорнобильські пожежники, і він нам сказав...

Шоста лікарня — на «Щукінській»...

У цю лікарню, спеціальна радіологічна лікарня, без перевпусток не пускали. Я дала грошей вахтюру, і тоді вона

каже: «Йди». Сказала, який поверх. Знов я когось просила, молила... І от сиджу в кабінеті в завідуючої радіологічним відділенням — Ангеліни Василівни Гуськової. Тоді я ще не знала, як її звати, нічого не запам'ятовувала. Знала тільки, що мушу його побачить... Знайти...

Вона мене зразу спитала:

— Любонько моя! Любонько моя... Діти єсть?

Як я признаюся?! І вже розумію, що треба мою вагітність приховати. Не пустить же до нього! Гаразд, що я худенька, нічого по мені не знати.

— Єсть,— одказую.

— Скільки?

Думаю: «Треба сказати, що двойко. Якщо одне — все'дно не пустить».

— Хлопчик і дівчинка.

— Раз двоє, то родити, видно, більше не доведеться. Тепер слухай: центральна нервова система уражена повністю, кістковий мозок уражений повністю...

«Ну, що ж,— думаю,— зробиться трохи нервовим».

— Іші слухай: якщо заплачеш — я тебе зразу виряджу. Обніматись і цілуватись не можна. Близько не підходить. Даю півгодини.

Але я знала, що вже звідси не піду. Якщо піду, то з ним. Заприсяглася собі!

Заходжу... Вони сидять на ліжкові, грають у карти й сміються.

— Васю! — гукають до нього.

Обертається:

— О, хлопці, я пропав! І тут найшла!

Смішний такий, піжама на ньому сорок восьмого розміру, а в нього — п'ятдесят другий. Кущі рукави, кущі штанці. Але опух з лиця вже зійшов... Їм уливали якийсь розчин...

— Це ж чого ти пропав? — питаю.

І він хоче мене обніяти.

— Сиди-сиди,— не пускає його до мене лікар.— Нічого тут обніматися.

Якось ми це на жарт перевели. І тут уже всі збіглися, і з других палат теж. Усі наші. З Прип'яті. Їх же двадцять вісім душ літаком привезли. Що там? Що там у нас у місті?